

MEMO /2015 m. gegužės 5 d.

Vaiko interesus atitinkantis teisingumas. Specialistų patirtis ir nuomonės

1. Kodėl buvo atliktas tyrimas?

Šiuo ES pagrindinių teisių agentūros tyrimu siekiama prisidėti prie Europos Komisijos 2011 m. [ES vaiko teisių darbotvarkės](#). Darbotvarkėje pabrėžiama, kad teisingumo sistemos turi geriau atitikti vaiko interesus. Be to, joje apžvelgiami vaikų apsaugos mechanizmai, nustatyti ES aukų teisių direktyvoje, kurią visos Europos Sąjungos valstybės narės turi perkelti į nacionalinę teisę iki 2015 m. lapkričio mėn.

2. Ką tyrimas apima?

Tyrime išsamiai pristatoma 18 metų neturinčių vaikų, kurie civiliniuose ar baudžiamuosiuose teismo procesuose dalyvauja kaip aukos, liudytojai ar viena iš šalių, padėtis.

Jame apžvelgiama, kaip elgiamasi su vaikais taikant esamas nacionalines sistemas ir politiką. Šiuo tyrimu prisidedama prie [Europos Komisijos darbo statistinių duomenų srityje](#), taip pat esamų nacionalinių teisinių sistemų ir politikos.

Per tyrimo metu surengtus individualius ir grupinius pokalbius specialistų buvo klausama apie praktiką, patirtį, vertinimus ir tobulinimo pasiūlymus, susijusius su tuo, kaip ir nuo kokio amžiaus vaikai dalyvauja teismo procesuose, kokia parama jiems teikiama, kur vyksta apklausos, kaip rengiami specialistai ir t. t.

Šioje pirmojoje FRA ataskaitoje apžvelgiama specialistų, dirbančių su baudžiamuosiuose ir civiliniuose teismo procesuose dalyvaujančiais vaikais, patirtis, požiūris ir nuomonės, siekiant nustatyti dabartinę praktiką bei procedūras, tobulintinas sritis ir perspektyvią praktiką. Antra ataskaita, kuri bus paskelbta 2016 m., bus skirta vaikų patirčiai.

Klausimai buvo padalyti į pagrindines temines sritis, remiantis rekomendacijomis, pateiktomis Europos Tarybos gairėse dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo. Jose atkreipiamas dėmesys į teisę būti išklaustyti, teisę gauti informaciją, teisę į apsaugą ir privatumą, teisę į nediskriminavimą, taip pat į vaiko interesų principą ir kitus svarbius klausimus, kaip antai, mokymas ir daugiadalykis specialistų bendradarbiavimas.

Konkretūs klausimai pateikti pagrindinės ataskaitos prieduose.

3. Kaip buvo atliekamas tyrimas?

Pagrindinės teminės sritys pasirinktos pasitarus su ekspertais ir suinteresuotomis šalimis, remiantis [Europos Tarybos gairių](#) dėl vaiko interesus atitinkančio teisingumo pagrindiniais principais ir elementais.

Duomenų šaltinis – tiesioginiai pokalbiai, dokumentų tyrimai ir tikslinių grupių pokalbiai su specialistais, kurie dirba su vaikais prieš teismo procesą, teismo procesui vykstant ir jam pasibaigus. Nuo 2012 m. liepos mėn. iki 2012 m. gruodžio mėn. 10 ES valstybių narių (Bulgarijoje, Estijoje, Ispanijoje, Jungtinėje Karalystėje, Kroatijoje, Lenkijoje, Prancūzijoje, Rumunijoje, Suomijoje ir Vokietijoje) iš viso apklausta 570 teisėjų, prokurorų, advokatų, teismo darbuotojų, psichologų, socialinių darbuotojų, vertėjų žodžiu ir policijos pareigūnų. Tiesioginiai pokalbiai truko nuo 45 iki 90 minučių, o tikslinių grupių diskusijos – nuo 1,5 iki 2,5 valandos.

Išsamią informaciją apie metodiką ir tikslines grupes, imtis, pokalbių grafikus ir t. t. galima rasti ataskaitos prieduose ir internetu; ten galima rasti ir nuorodas į pasirinktus nacionalinius teisės aktus, priimtus iki 2014 m. pirmojo ketvirčio, taip pat nacionalinės politikos apžvalgą ir tolesnę skaitytiną medžiagą.

4. Ką daro šalys, kad teisingumas geriau atitiktų vaiko interesus?

FRA nurodė įvairią perspektyvią praktiką tyrimo šalyse, pvz.:

- **Estijos** policijos nuovadose įrengtuose vaiko interesus atitinkančiuose apklausų kambariuose, kaip ir daugelyje kitų šalių, siekiant palengvinti bendravimą su vaikais per apklausas, naudojamos anatomicinės lėlės, kurias, tiriant seksualinės prievartos bylas, vaikai gali aprengti ar nurengti. **Suomijoje**, kad padėtų vaikams suformuluoti, ką jie jaučia, socialiniai darbuotojai dažnai naudoja korteles su meškiukų atvaizdais;
- keliuose **Prancūzijos** miestuose įsteigti informacijos centrai, kuriuose atitinkamos specializacijos teisininkai vaikams teikia informaciją apie jų teises ir kuriuose teikiami patarimai bei parama civilinės ir baudžiamosios teisės klausimais. Dalyvavimas šiuose susitikimuose yra nemokamas ir konfidencialus. Paslaugos teikiamos iš anksto nesusitarus, be to, veikia pagalbos linija ir rengiami informuotumo didinimo susitikimai mokyklose;
- **Lenkijoje** vaikų iki 15 metų amžiaus apklausos rengiamos „mėlynuosiuose kambariuose“, kuriuose yra žaislų, vaikams pritaikyti baldai ir yra įrengti veidrodiniai langai, kad per apklausą ne visi dalyviai būtų tame kambaryje, kuriame yra vaikas;
- **Jungtinėje Karalystėje** vaikams prieinama įvairi medžiaga, padedanti suprasti, ką reiškia kalbėti teisme. Lankstinukai rengiami įvairių amžiaus grupių vaikams. Jie parašyti atitinkamo amžiaus vaikui suprantama kalba, juose pateikiama mįslių, žaidimų ir pan. Be to, lankstinukai parengti įvairiomis kalbomis, kad jais galėtų naudotis ir migrantų vaikai.

5. Kiek reprezentatyvios yra išvados?

FRA užtikrino, kad nustatydamas imtis, rinkdamasi respondentus, rengdama pokalbių ir tikslinių grupių klausimus ir rinkdama duomenis laikėsi bendro požiūrio. Kad būtų lengviau atlikti lyginamąją valstybių narių analizę, FRA visiems pokalbiams ir tikslinių grupių diskusijoms parengė „ataskaitos šabloną“. Siekiant pateikti pačią tikslią ir naujausią informaciją ir analizę, į tyrimą buvo įtraukti pagrindiniai iki 2014 m. pirmojo ketvirčio įvykę su nacionaliniais teisės aktais ir politika susiję procesai.

Pagrindinės išvados gali praversti ir valstybėms narėms, kurios nedalyvavo šiame tyrime.

6. Kaip pasirinktos 10 ES valstybių narių?

10 ES valstybių narių pasirinktos siekiant atspindėti ES teismų sistemų įvairovę ir skirtingą vaikų dalyvavimo teismo procesuose praktiką.

Atranka buvo grindžiama keletu kriterijų, kaip antai: geografinė aprėptis, teismų sistemų skirtumai, gyventojų skaičius, nacionaliniai skirtumai, iš anksto nustatyta perspektyvi vykdoma veikla, taip pat gerosios patirties trūkumas.

7. Kiek vaikų ES susiduria su baudžiamaisiais ir civiliniais teismo procesais?

Dėl didelių duomenų spragų valstybėse narėse neįmanoma nustatyti tikslaus civiliniuose ir baudžiamuosiuose teismo procesuose Europos Sąjungoje dalyvaujančių vaikų skaičiaus.

Eurostato duomenimis, 19 proc. ES gyventojų yra jaunesni nei 18 metų. Tai – 95 milijonai vaikų.

Remiantis Europos Komisijos duomenimis apie 11 valstybių narių, kuriose iš viso gyvena 20 mln. vaikų, 2010 m. nusikaltimų aukomis tapo 74 000 vaikų ir teismo procesuose, susijusiuose su jų tėvų skyrybomis dalyvavo 495 000 vaikų. Tai reiškia, kad iš apytiksliai 95 mln. 28 ES valstybėse narėse gyvenančių vaikų teismo procesuose kasmet vienaip ar kitaip gali dalyvauti maždaug 2 500 000 vaikų.

8. Kokių tolesnių veiksmų imsis agentūra atsižvelgdama į tyrimo rezultatus?

Agentūra skatins naudotis tyrimo išvadomis keičiant politiką. To siekdama ji bendradarbiaus su kitomis institucijomis, pavyzdžiui, Europos Komisija, Europos Parlamentu ir Europos Taryba. Be to, agentūra glaudžiai bendradarbiaus su valstybėmis narėmis ir pilietinės visuomenės organizacijomis.

Daugiau informacijos

Apie FRA darbą vaikų teisių srityje galima sužinoti [FRA interneto svetainėje](#) ir medžiagoje spaudai apie vaiko interesus atitinkantį teisingumą.

Su FRA žiniasklaidos skyriumi galima susisiekti

e. paštu media@fra.europa.eu arba telefonu +43 1 58030-642.